

# Τά παρεκκλήσια

## Τά παρεκκλήσια



### 1. Τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἀδάμ

Κάτω ἀπὸ τὸ βόρειον τμήμα τοῦ Γολγοθᾶ εὐρίσκεται μικρὸν προσκύνημα, τὸ ὁποῖον φέρει σήμερον τὴν ὀνομασίαν «Παρεκκλήσιον τοῦ Ἀδάμ», παλαιότερον ὅμως ἦτο γνωστὸν ὡς «Κρανίου Τόπος», «ἅγιον Κρανίον» καὶ «Παρεκκλήσιον τοῦ Μελχισεδέκ ἢ τοῦ Τιμίου Προδρόμου». Συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν, εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἦσαν τοποθετημένα τὸ κρανίον καὶ τὰ ὀστά τοῦ Ἀδάμ, τὰ ὁποῖα ἐκαθάρισεν ἀπὸ τὸν ρύπον τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν Σταύρωσιν. Ἔτσι συνδέεται ὁ Πρῶτος μὲ τὸν Δεύτερον Ἀδάμ, γεγονὸς τὸ ὁποῖον συμβολίζεται εἰκαστικῶς εἰς τὴν σκηνὴν τῆς Σταυρώσεως μὲ τὴν ἀπεικόνισιν μικροῦ σπηλαίου μὲ τὰ ὀστά τοῦ Ἀδάμ εἰς τὴν βάσιν τοῦ Σταυροῦ.

Εἰς τὸ βάθος καὶ ὀπίσω ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν, ἐπάνω εἰς τὸν βράχον, ἔχει διαμορφωθεῖ μικρὸν κοίλωμα, ὅπου καταλήγει ἡ ρωγμὴ ἢ ὁποῖα ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ὀπὴν τοῦ Σταυροῦ εἰς τὸν Γολγοθᾶν. Τὸ παρεκκλήσιον ἔφερε ἐντυπωσιακὸν ψηφιδωτὸν διάκοσμον, ὁ ὁποῖος κατεστράφη εἰς τὴν πυρκαγιᾶν τοῦ 1808 καὶ εἰς τὴν συνέχειαν ἀντικατεστάθη μὲ τοιχογραφίας. Κατὰ τὴν ἰδίαν πυρκαγιᾶν κατεστράφη ὀλοσχερῶς καὶ ὁ λεγόμενος «Τάφος τοῦ Μελχισεδέκ». Πλησίον τῆς εἰσόδου τοῦ παρεκκλησίου ὑπῆρχον ἄλλοτε οἱ τάφοι τοῦ Βαλδουίνου τῆς Φλάνδρας καὶ τοῦ Γοδεφρείδου de Bouillon, οἱ ὁποῖοι ἐσυλήθησαν κατὰ τὴν ἰσλαμικὴν ἀνακατάληψιν τῆς Ἱερουσαλήμ τὸ 1244. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ σήμερον σώζεται ὁ τάφος Ἀγγλοῦ σταυροφόρου.

### 2. Τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἀκανθίνου Στεφάνου

Βορειανατολικῶς τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἀδάμ σχηματίζεται ἡ καλουμένη «ἱερὰ στοά», ἡ ὁποῖα διατρέχει τὴν κόγχην τοῦ Καθολικοῦ. Εἰς τὴν στοὰν αὐτὴ ἔχουν διαμορφωθεῖ τρία παρεκκλήσια, τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ὁποίων ὀνομάζεται τοῦ «Ἀκανθίνου Στεφάνου» καὶ ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς Ὁρθοδόξους. Εἰς τὴν κόγχην του καὶ κάτωθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης ὑπάρχει τμήμα τοῦ γρανιτένιου κίονος, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο ἀρχικῶς εἰς τὸ Πραιτώριον καὶ μετεφέρθη ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν, ὅταν αὐτὸ περιῆλθε εἰς τοὺς Μουσουλμάνους, εἰς τὸ σημεῖον, ὅπου φυλάσσεται σήμερον.

Συμφώνως πρὸς τὰς εὐαγγελικὰς διηγήσεις, ἐνῶ ὁ Χριστὸς εὐρίσκετο εἰς τὸ Πραιτώριον, οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται του ἐφόρεσαν τὴν κόκκινην χλαμύδα καὶ “πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ” (Ματθ. κζ’, 28-31. Πρβλ. καὶ Μάρκ. ιε’, 16-20. Ἰω. ιθ’, 2-3). Ἔτσι, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, μέσα εἰς ἰδιαιτέραν θήκην ὑπάρχει στέφανος κατεσκευασμένος ἀπὸ τὰ σκληρότερα ἀγκάθια τῆς Παλαιστίνης. Ἡ θήκη αὐτὴ ἔχει τοποθετηθεῖ ἐκ δεξιῶν τῆς ἁγίας Τραπέζης, εἶναι ὅμοια μὲ τὴν ἀντίστοιχον τοῦ Γολγοθᾶ καὶ φέρει τὴν ἀνορθόγραφον ἐπιγραφὴν: **ΚΑΙ ΠΛΕΞΑΝΤΕΣ ΣΤΕΦΑΝΩΝ ΕΞ ΑΚΑΝΘΩΝ ΕΠΕΘΥΚΑΝ ΕΠΙ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΚΑΛΑΜΟΝ ΕΠΙ ΤΗΝ ΔΕΞΙΑΝ ΑΥΤΟΥ.**

3. Τὸ παρεκκλήσιον τῆς Εὐρέσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ

Μετὰ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἀκανθίνου Στεφάνου ὁ προσκυνητὴς συναντᾷ πύλην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μὲ κλίμακα ὀδηγεῖται εἰς τὸν ὑπόγειον χῶρον τοῦ Ναοῦ. Τὰ πρῶτα εἴκοσι ἔννεα σκαλοπάτια ὀδηγοῦν εἰς τετράγωνον ναῖσκον ἀφιερωμένον εἰς τὴν Ἁγίαν Ἑλένην, ὁ ὁποῖος φέρει τροῦλλον καὶ περίτεχνον ψηφιδωτὸν δάπεδον. Τὸ παρεκκλήσιον αὐτὸ ἀνήκε παλαιότερον εἰς τοὺς Αἰθίοπας, οἱ ὁποῖοι ἐξ αἰτίας οἰκονομικῶν δυσχερειῶν ἠναγκάσθησαν νὰ τὸ πουλήσουν εἰς τοὺς Ἀρμενίους, οἱ ὁποῖοι τὸ κατέχουν μέχρι σήμερον καὶ λειτουργοῦν εἰς ἄλτάριον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν του. Πλησίον του καὶ βορείως ὑπάρχει ἀντίστοιχον θυσιαστήριον ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἅγιον Γρηγόριον τὸν Φωτιστὴν, τὸν σπουδαιότερον Ἅγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀρμενίας. Εἰς τὴν νότιον πλευρὰν τοῦ παρεκκλησίου ὑπάρχει ἄνοιγμα πρὸς τὸ σπήλαιον τῆς Εὐρέσεως, ἀπὸ τὸ ὁποῖον, συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν, ἡ Ἁγία Ἑλένη ἐπιστατοῦσε τὰς ἐργασίας διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ σήμερον καλεῖται «Κάθισμα τῆς Ἁγίας Ἑλένης».

Ἀπὸ τὴν νότιον πλευρὰν τοῦ παρεκκλησίου τῆς Ἁγίας Ἑλένης δευτέρα κλίμαξ μὲ δεκατρία σκαλοπάτια καταλήγει εἰς τὸ σπήλαιον ὅπου εὐρέθησαν ὁ Τίμιος Σταυρὸς, οἱ ἥλοι καὶ οἱ σταυροὶ τῶν δύο ληστῶν. Ὁ ὅλος χῶρος διαιρεῖται εἰς δύο ἀνισοῦσῃ τμήματα, εἰς τὸ νότιον, ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν εὐρέθη ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐκεῖνοι τῶν ληστῶν, καὶ εἰς τὸ βόρειον, ὅπου ἀνεκαλύφθησαν οἱ ἥλοι.

Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ δαπέδου τοῦ νοτίου σπηλαίου ἔχει τοποθετηθεῖ λευκοπόρφυρος ἐνεπίγραφος πλάξ, ἡ ὁποία δηλώνει τὸ σημεῖον τῆς Εὐρέσεως τοῦ Σταυροῦ: Ι(ΗΣΟΥΣ) Χ(ΡΙΣΤΟΣ) ΝΙΚΑ, ΑΩΙ. Ὅπως μαρτυρεῖ ἡ ἐπιγραφή, ἡ πλάξ αὕτη ἐτοποθετήθη κατὰ τὴν μεγάλην ἀνακαίνισιν τοῦ Ναοῦ τὸ 1810 ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας Ὀρθοδόξους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκε ὁ ἱερὸς αὐτὸς χῶρος. Εἰς τὴν συνέχειαν ἡ δικαιοδοσία αὕτη ἠμφισβητήθη ὑπὸ τῶν Λατίνων καὶ ἀποτελεῖ μέχρι σήμερον σημεῖον διαφιλονικίμενον. Ἀντιθέτως, τὸ ἄλτάριον εἰς τὸ βόρειον σπήλαιον, ὅπου ἔχει στηθεῖ ὀρειχάλκινον ἄγαλμα τῆς Ἁγίας Ἑλένης μὲ τὸν Τίμιον Σταυρόν, ἀνήκει εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Λατίνων.

#### **4. Τὸ παρεκκλήσιον «Διεμερίσαντο»**

Βορείως τοῦ χῶρου τῆς Εὐρέσεως εὐρίσκεται τὸ παρεκκλήσιον «Διεμερίσαντο», τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τοὺς Ἀρμενίους. Ἡ ὀνομασία του συνδέεται μὲ τὰς εὐαγγελικὰς διηγήσεις, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας οἱ Ῥωμαῖοι στρατιῶται, ἀφοῦ ἐσταύρωσαν τὸν Χριστόν, “διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ” (Ματθ. κζ’, 35). Ἐπειδὴ ὅμως ὁ χιτῶν τοῦ Κυρίου ἦτο ὑφαντὸς καὶ ἄραφος, καὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ διαμοιρασθῇ, ἀποφάσισαν νὰ ρίψουν κλῆρον. Ἔτσι, ἐξεπληρώθη ἡ προφητεία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης: “διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον” (Ψαλμ. 21, 19. Πρβλ. καὶ Ἰω. ιθ’, 24).

Εἰς τὴν κόγχην τοῦ παρεκκλησίου αὐτοῦ σχηματίζεται ἁγία Τράπεζα καὶ ἔχουν ἀναρτηθεῖ εἰκόνες, αἱ ὁποῖαι ἱστοροῦν τὸν διαμερισμὸν τῶν ἱματίων τοῦ Κυρίου.**5. Τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἑκατοντάρχου Λογγίνου**

Εἰς τὴν τρίτην κόγχην τῆς ἱερᾶς στοᾶς εὐρίσκεται παρεκκλήσιον ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἑκατόνταρχον Λογγῖνον, τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους. Εἰς τὸν χῶρον αὐτὸν ὑπάρχει ἁγία Τράπεζα καὶ ὀπισθεν, εἰκὼν μὲ τὴν παράστασιν τοῦ ἁγίου Λογγίνου, ὁ ὁποῖος ὑψώνει τὴν χεῖρα πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον. Κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, ἦτο ἡ θέσις τοῦ Ῥωμαίου

ἑκατοντάρχου Λογγίνου με τοὺς στρατιώτας του, οἱ ὁποῖοι βλέποντες τὴν ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου, καὶ τὸν σεισμόν, τὴν ὥρα κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος παρέδωσε τὸ πνεῦμα Του, ἐφοβήθησαν καὶ ὠμολόγησαν: «ἀληθῶς, Θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος» (Ματθ. κζ', 54).

## **6. Τὸ παρεκκλήσιον τῶν Κλαπῶν**

Βορειοδυτικῶς τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἁγίου Λογγίνου εὐρίσκεται τὸ «Παρεκκλήσιον τῶν Κλαπῶν», τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων. Κλάπες ὀνομάζεται ἡ πλάξ με δύο ὀπὰς, ἡ ὁποία ἀπετέλει ὄργανον βασανιστηρίων. Ἡ ἵδρυσις τοῦ παρεκκλησίου ὀφείλεται εἰς ἀρχαιοτάτην παράδοσιν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ βασανισταὶ τοῦ Χριστοῦ, πρὶν ἀπὸ τὴν Σταύρωσιν, ἀκίνητοποιήσαν τοὺς πόδας του εἰς τὰς ὀπὰς τῆς πλακὸς.

Ἡ θέσις τῆς πλακὸς τῶν Κλαπῶν ἦταν παλαιότερον εἰς τὸ Συνέδριον, ἀλλὰ οἱ Χριστιανοὶ τὴν μετέφεραν εἰς τὸ παρεκκλήσιον αὐτὸ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανοῦς. Ἡ πλάξ ἔχει τοποθετηθεῖ κάτω ἀπὸ μικρὰν ἁγίαν Τράπεζαν καὶ προστατεύεται με κιγκλίδωμα. Εἰς τὸν ὀπίσω τοῖχον τοῦ παρεκκλησίου ἔχει ἀναρτηθεῖ εἰκὼν ἡ ὁποία ἱστορεῖ τὸ γεγονός.

## **Ἡ φυλακὴ τοῦ Χριστοῦ**

Ἐξ ἀριστερῶν καὶ ὀπίσω ἀπὸ τὸ παρεκκλήσιον τῶν Κλαπῶν ὑπάρχει μικρὸν τρίχωρον δῶμα με χαμηλὴν ὀροφήν, ἡ «Φυλακὴ τοῦ Χριστοῦ». Ὁ χῶρος ὀφείλει τὴν ὀνομασίαν του αὐτὴν εἰς παράδοσιν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ Χριστὸς καὶ οἱ λησταὶ ἐκρατήθησαν εἰς τὴν πρόχειρον αὐτὴν φυλακὴν πρὶν ὀδηγηθοῦν εἰς τὸν σταυρόν. Μία δευτέρα ὅμως παράδοσις ἀναφέρει ὅτι εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἡ θεοτόκος ἔπεσε λιπόθυμος, ὅταν ἀντίκρουσε ἐσταυρωμένον τὸν μονογενῆ Υἱὸν της. Ἔτσι ἐξεπληρώθη ἡ προφητεία τοῦ πρεσβύτου Συμεῶν: «καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ρομφαία» (Λουκ. β', 35). **7. Τὸ παρεκκλήσιον τῶν Λατίνων καὶ ὁ κίων τῆς Φραγγελώσεως**

Δυτικῶς καὶ μετὰ τὸ ἑπτακάμαρον ὑπάρχει τὸ παρεκκλήσιον τῶν Λατίνων. Κατὰ παράδοσιν τῶν Φραγκισκανῶν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἐνεφανίσθη ὁ Χριστὸς εἰς τὴν θεοτόκον ἀμέσως μετὰ τὴν Ἀνάστασιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καλεῖται καὶ «Παρεκκλήσιον τῆς Ἐμφανείας».

Ὁ ἱερὸς αὐτὸς χῶρος συσχετίσθη με μεταγενεστέραν παράδοσιν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν, ἀμέσως μετὰ τὴν εὔρεσιν τῶν τριῶν σταυρῶν ἀπὸ τὴν ἁγίαν Ἑλένην, ἀνεστήθη νεκρὸς κατὰ τὴν ἐκφορὰν του πρὸς τὸν τάφον, καὶ ἔτσι ἀνεγνωρίσθη ὁ ζωοποιὸς Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ παρεκκλήσιον ἔχει τρία μικρὰ ἀλτάρια, εἰς τὸ δεξιὸν ἐκ τῶν ὁποίων φυλάσσεται τεμάχιον τοῦ κίονος, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἔδεσαν καὶ ἐμαστίγωσαν τὸν Κύριον (Ματθ. κζ', 26. Μάρκ. ιε', 15). Εἰς τὸ γεγονός αὐτὸ ὀφείλει τὰς ὀνομασίας του «κίων τῆς Φραγγελώσεως» καὶ «κολῶνα τοῦ Δαρμοῦ». Ἄλλοτε, ὁ κίων αὐτὸς ἐφυλάσσετο ἀπὸ τοὺς Ἀρμενίους εἰς τὴν μονὴν τους εἰς τὴν ἁγίαν Σιών, σήμερον ὅμως ἔχει περιέλθει εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ Τάγματος τῶν Φραγκισκανῶν.

## **8. Τὸ παρεκκλήσιον «Μὴ μου ἄπτου» ἢ τῆς Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς**

Νοτίως τοῦ παρεκκλησίου τῶν Λατίνων καὶ βορείως τοῦ ἱεροῦ Κουβουκλίου, σώζεται στρογγυλὴ μαρμάρινος πλάξ, ἡ ὁποία κατὰ τὴν λατινικὴν παράδοσιν,

δηλώνει τὸν τόπον ὅπου ὁ Χριστὸς ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν μετὰ τὴν Ἀνάστασίν Του καὶ τῆς εἶπε: “Μὴ μου ἄπτου” (Ἰω. κ', 17). Τὸ προσκύνημα αὐτὸ ἀνήκει εἰς τοὺς Λατίνους καὶ ὀνομάζεται «Μὴ μου ἄπτου», ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ «Παρεκκλήσιον τῆς Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς». Εἰς τὸν χῶρον αὐτὸν ὑψώνεται ἀλτάριον, ἐπάνω ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀνάγλυφος εἰκὼν ἱστορεῖ τὸ γεγονός.

### **Ὁ Τάφος τοῦ Ἰωσήφ τοῦ ἀπὸ Ἄριμαθαίας**

Δυτικῶς τοῦ Ἱεροῦ Κουβουκλίου ὀπίσω ἀπὸ τὸ παρεκκλήσιον τῶν Κοπτῶν ὑπάρχει σκοτεινὸς χῶρος, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου ὑψώνεται τάφος μικρῶν διαστάσεων. Εἰς τὸν τόπον αὐτὸν πλησίον τοῦ Παναγίου Τάφου ἔχει ταφεῖ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τὴν Ἄριμαθαίαν. Εἶναι ὁ μοναδικὸς χῶρος τοῦ Παναγίου Τάφου, ὁ ὁποῖος ἀνήκει εἰς τὴν ἀβυσσινιακὴν θρησκευτικὴν κοινότητα.

### **Ὁ Τόπος τῶν Ἁγίων Γυναικῶν κατὰ τὴν Σταύρωσιν**

Δυτικῶς τῆς ἀγίας Ἀποκαθηλώσεως καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἱεροῦ Κουβουκλίου, ὑπάρχει μαρμάρινον κιβώριον, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τοὺς Ἀρμενίους. Ὁ χῶρος αὐτὸς συνδέεται μὲ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ θεανθρώπου καὶ πιστεύεται ὅτι ἐκεῖ ἦτο ἡ θέσις, εἰς τὴν ὁποίαν ἴσταντο αἱ ἅγαι γυναῖκες καὶ ὁ Ἰωάννης κατὰ τὴν Σταύρωσιν. Πράγματι, εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον (κγ', 49) ἀναφέρεται ὅτι ἐκεῖ “εἰστήκεσαν πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ ἀπὸ μακρόθεν καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθοῦσαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα”.